

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІКА

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

STATE POLICY ON THE FORMATION OF STRATEGY FOR EFFECTIVE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SERVICE SECTOR ENTERPRISES IN THE POST-WAR RECONSTRUCTION CONDITIONS

У статті розглянуто ключові аспекти державної політики, спрямованої на формування стратегії ефективного інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах післявоєнної відбудови. Проаналізовано основні напрями та заходи, що сприяють підтримці та стимулюванню інноваційної активності підприємств, зокрема через фінансові, нормативно-правові та організаційні інструменти. Досліджено роль держави у створенні сприятливих умов для впровадження інноваційних технологій та розвитку підприємницької діяльності у сфері послуг. Висвітлено важливість державної підтримки у вигляді грантів, податкових пільг, а також створення інфраструктури для інноваційної діяльності, що включає науково-дослідні інститути та технопарки. Розглянуто особливості формування стратегій розвитку підприємств сфери послуг в умовах відновлення економіки після війни. Акцентовано увагу на необхідності адаптації до нових умов ринку, використання цифрових технологій та інтеграції у глобальні інноваційні мережі. Визначено пріоритетні галузі та напрями розвитку, що мають найбільший потенціал для інноваційного зростання. Зроблено висновки щодо перспектив розвитку підприємств сфери послуг на основі інноваційного підходу, підкріпленого ефективною державною політикою. Запропоновано рекомендації для уряду щодо подальших кроків у формуванні та реалізації стратегії інноваційного розвитку, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та забезпеченню стійкого розвитку в умовах післявоєнної відбудови.

Ключові слова: державна політика, стратегія, сфера послуг, інновації, підприємництво, ефективність, торгівля, післявоєнна відбудова.

УДК 658:330.341.1:338.26"405"

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure79-1>

Данкевич В.Є.¹

д.е.н., декан факультету права, публічного управління та національної безпеки, Поліський національний університет

Данкевич Є.М.²

д.е.н., професор кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Поліський національний університет

Dankevych Vitalii

Polissia National University

Dankevych Yevhen

Polissia National University

The article examines the key aspects of state policy aimed at forming a strategy for the effective innovative development of service sector enterprises in post-war reconstruction conditions. The main directions and measures that support and stimulate the innovative activity of enterprises, particularly through financial, regulatory, and organizational tools, are analyzed. The role of the state in creating favorable conditions for the implementation of innovative technologies and the development of entrepreneurial activity in the service sector is studied. The importance of state support in the form of grants, tax benefits, and the creation of infrastructure for innovative activities, including research institutes and technoparks, is highlighted. The peculiarities of forming development strategies for service sector enterprises in the context of post-war economic recovery are considered. Attention is focused on the need to adapt to new market conditions, the use of digital technologies, and integration into global innovation networks. Priority industries and development directions with the greatest potential for innovative growth are identified. Conclusions are drawn regarding the prospects for the development of service sector enterprises based on an innovative approach, supported by effective state policy. Recommendations are proposed for the government regarding further steps in the formation and implementation of an innovation development strategy, which will enhance the competitiveness of the national economy and ensure sustainable development in post-war reconstruction conditions.

Key words: state policy, strategy, service sector, innovation, entrepreneurship, efficiency, trade, post-war reconstruction.

Постановка проблеми. В умовах післявоєнної відбудови економіки України виникає нагальна потреба у формуванні ефективних стратегій для розвитку підприємств сфери послуг. Це зумовлено необхідністю не лише відновлення зруйнованої інфраструктури, але й створення нових можливостей для економічного зростання та соціального благополуччя. Проте, існує ряд проблем, які стримують інноваційний розвиток підприємств та вимагають комплексного підходу до їх вирішення на державному рівні.

Однією з основних проблем є недостатнє фінансування інноваційної діяльності. Багато підприємств сфери послуг не мають достатніх фінансових ресурсів для впровадження нових технологій та модернізації існуючих процесів. Відсутність доступу до дешевих кредитів та інвестиційних фондів ускладнює можливість реалізації інноваційних проектів, що негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств як на національному, так і на міжнародному рівнях. Крім того, значною проблемою є нестача кваліфікованих

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0522-2927>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8337-5956>

кадрів, здатних працювати в умовах інноваційного середовища. Відтік молодих фахівців за кордон, зумовлений кращими умовами праці та вищими заробітними платами, створює дефіцит професійних працівників. Це в свою чергу стримує розвиток підприємств сфери послуг, адже без висококваліфікованого персоналу важко реалізувати інноваційні стратегії та підтримувати високу якість послуг.

Не менш важливим є питання нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності. Сучасне законодавство часто не враховує специфіки сфери послуг та інноваційних процесів, що призводить до бюрократичних перешкод та затримок у реалізації проектів. Відсутність чітких регламентів та процедур для підтримки інноваційної діяльності ускладнює роботу підприємств та знижує ефективність їхньої діяльності.

Останнім, але не менш важливим, є проблема низького рівня інтеграції українських підприємств сфери послуг у глобальні інноваційні мережі. Відсутність міжнародного співробітництва та обміну досвідом з іноземними партнерами обмежує можливості для запозичення передових технологій та практик. Це зменшує потенціал для інноваційного розвитку та стримує економічне зростання країни в цілому.

Для подолання цих проблем необхідно розробити комплексну державну політику, яка включатиме фінансові, організаційні та нормативно-правові заходи, спрямовані на підтримку інноваційної діяльності підприємств сфери послуг. Тільки за умов тісної співпраці держави, бізнесу та наукових установ можна досягти ефективного та сталого розвитку в умовах післявоєнної відбудови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідники, які вивчали державну політику формування стратегії ефективного інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах післявоєнної відбудови, включають Підричеву І., Collier P. та Hoeffler A., Данкевича В.Є., Князевича А.О. та Крайчука О.В., Рогозу М.Є. та Вергала К.Ю., а також W. Chan Kim та Renee Mauborgne. Підричева І. аналізувала досвід післявоєнного відновлення Європи і уроки для України, зосереджуючись на механізмах, які сприяли успішному відновленню економік після війни. Collier P. та Hoeffler A. досліджували вплив допомоги та політики на економічне зростання у постконфліктних суспільствах, що є критично важливим для розробки ефективних державних стратегій у післявоєнний період [1–7]. Князевич А.О. та Крайчук О.В. у своїй монографії досліджували механізми управління інноваційним розвитком, а Рогоза М.Є. та Вергал К.Ю. аналізували моделі та механізми стратегічного інноваційного розвитку підприємств. W. Chan Kim та Renee Mauborgne вивчали концепцію «інновації цінності», що

спрямована на стратегічну логіку високого зростання, яка також є важливою для відновлення та розвитку підприємств у сфері послуг в умовах післявоєнної відбудови [6–14].

Однак, багато питань залишаються невідісланими і потребують подальшого дослідження. Серед них – специфіка впровадження інновацій у різних секторах економіки, вплив державної підтримки на інноваційний розвиток та адаптація міжнародного досвіду до українських реалій.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Підприємства сфери послуг відіграють вирішальну роль у структурі економіки багатьох країн, впливаючи на якість життя громадян, забезпечення робочих місць та економічне зростання. Значення цього сектору може бути проілюстроване кількома ключовими аспектами. Перш за все, сфера послуг є одним із найбільших роботодавців. Вона включає широкий спектр діяльності від готельного бізнесу, ресторанів до освіти, охорони здоров'я та інформаційних технологій. Робота в сфері послуг часто вимагає високого рівня спеціалізації та кваліфікації, що сприяє зростанню кваліфікаційного рівня робочої сили та підвищує загальну продуктивність праці.

Крім того, сектор послуг вносить значний вклад у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни. В розвинутих економіках частка послуг у ВВП часто перевищує 70%, що свідчить про високий рівень економічного розвитку та орієнтацію на знання та технології. Послуги такі як фінансові, освітні, здоров'я та телекомунікації є критично важливими для забезпечення економічної стабільності та зростання [2–4].

Вплив сфери послуг на інновації та технологічний розвиток також не можна недооцінювати. Сектор послуг стимулює розвиток нових технологій, які можуть бути застосовані в інших галузях економіки, сприяючи таким чином загальному технологічному прогресу країни. Інновації в таких областях як штучний інтелект, біг дані та цифрові технології відкривають нові можливості для зростання продуктивності та ефективності.

Нарешті, послуги грають ключову роль у міжнародній торгівлі та глобалізації. Вони сприяють експорту освітніх, фінансових, туристичних та культурних послуг, що забезпечує значні валютні надходження та сприяє культурному та економічному обміну між країнами. Таким чином, послуги є важливим елементом в забезпеченні зовнішньоекономічної стабільності та розвитку [7–8]. Отже, розуміння та підтримка розвитку підприємств сфери послуг є критично важливими для будь-якої країни, що прагне до сталого економічного зростання та підвищення добробуту свого населення.

Військова агресія Росії проти України спричинила глибокі та масштабні руйнування у всіх сферах національної економіки, зокрема у

виробничому капіталі та інфраструктурі, суттєво погіршила соціально-економічний стан країни. Ця війна не лише призвела до величезних людських жертв і соціальних втрат, але й кардинально скоротила кількість робочих місць, доходи населення та загальну купівельну спроможність. За даними Світового банку і Єврокомісії, у 2022 році реальний ВВП України впав на 29,2%, а більше 13,5 мільйонів людей були змушені залишити свої домівки. Рівень бідності стрімко зріс до 24% населення, витіснивши понад 7 мільйонів українців за межу бідності.

У період з лютого 2022 року по лютого 2023 року загальні прямі збитки від війни оцінюються в 134,7 мільярда доларів, тоді як потреби в відновленні складають майже 410,6 мільярда доларів. Ці оцінки базуються на методології "Rapid Damage and Needs Assessments" (RDNA2), розробленої Світовим банком. Згідно цієї методології, "пошкодження" визначаються як прямі втрати від знищення чи ушкодження фізичних активів та інфраструктури, які вимірюються вартістю заміни або ремонту втрачених активів за цінами до війни [15].

"Потреби" визначають як вартість відновлення до довоєнного стану через проведення ремонтних робіт, відбудову та реалізацію модернізаційних заходів, з урахуванням інфляції та інших економічних змін, таких як зростання страхових премій (табл. 1).

В цьому контексті, формування ефективної державної політики для стратегічного інноваційного розвитку підприємств сфери послуг є критично важливим для стимулювання відновлення та довгострокового розвитку економіки в поствоєнний період. Така політика повинна враховувати не лише поточні економічні та соціальні виклики, але й закладати основу для майбутнього прогресу, забезпечуючи стале зростання і розвиток сфери послуг, які є вирішальними для забезпечення якості життя населення та здатності країни конкурувати на глобальному рівні.

Дослідження в області формування державної політики для ефективного інноваційного розвитку підприємств сфери послуг в умовах поствоєнної відбудови має критичне значення для відновлення та подальшого прогресу економіки України. Це дослідження визначає ключові аспекти та вектори, які повинні бути враховані урядом та бізнес-структурами для досягнення цієї мети.

Перш за все, необхідно звернути увагу на інституціональне середовище, в якому функціонують підприємства сфери послуг. Важливою умовою є створення стабільних правових та економічних рамок, що дозволять підприємствам інвестувати у нові технології та інновації. Це передбачає реформування податкової системи, зниження бюрократичних бар'єрів для стартапів та покращення захисту інтелектуальної

Таблиця 1

Пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. та потреби

Сектор	Пошкодження (млн дол США)	Потреби (млн дол США)
Житло громадян	50,4	68,6
Освіта і наука	4,4	10,7
Охорона здоров'я	2,5	16,4
Соціальні послуги і засоби до існування	0,2	41,8
Культура і туризм	2,6	6,9
Енергетика і добувна галузь	10,6	47
Транспорт	35,7	92,1
Телекомунікації та цифрові технології	1,6	4,5
Водопостачання і очищення води	2,2	7,1
Муніципальні послуги	2,4	5,7
Сільське господарство	8,7	29,7
Промисловість і торгівля	10,9	23,2
Інфраструктура, управління ресурсами	0,4	8,9
Організація і банківська справа	0	6,8
Охорона довкілля і ліси	1,5	1,5
Державне управління	0,3	0,6
Розмінування	0	37,6
Інші	0,3	1,5

Джерело: [15]

власності. На другому етапі акцент робиться на підтримці державою дослідницьких та розробницьких проєктів, що можуть бути комерційно вигідними для сфери послуг. Це передбачає фінансування з боку держави через спеціальні фонди інноваційного розвитку, грантові програми та інші фінансові інструменти, які можуть стимулювати впровадження інновацій. Третім важливим аспектом є інтеграція з міжнародними практиками та стандартами. Підприємства повинні мати можливість використовувати глобальні інновації та технології, що вимагає не тільки доступу до міжнародних ринків та партнерств, але й адаптації цих технологій до локальних умов. Четвертий пункт зосереджується на розвитку людського капіталу. Без висококваліфікованих фахівців, здатних працювати в умовах новітніх технологій, інноваційний розвиток буде неможливий. Тому держава має вкладати в освіту та професійний розвиток, зокрема у програми перепідготовки та підвищення кваліфікації. П'ятий елемент стратегії – це підтримка розвитку малих та середніх підприємств (МСП), які часто є основними новаторами в економіці. Це може включати в себе створення інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів та акселераторів, які допоможуть МСП розвивати нові продукти та послуги. Шостий аспект включає розвиток цифрової інфраструктури. Держава має забезпечити доступ до швидкісного інтернету та інших цифрових ресурсів, що є необхідними для впровадження інновацій в бізнес-процеси підприємств. На завершення, ефективна комунікаційна стратегія, яка включає просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності серед підприємств та громадськості про важливість інновацій та їхній потенціал, може суттєво підвищити ефективність впровадження запропонованої державної стратегії.

Висновки. На завершення дослідження державної політики формування стратегії ефективного інноваційного розвитку підприємств сфери послуг у поствоєнний період, слід підкреслити декілька ключових висновків. Перш за все, активна участь держави в процесі відновлення та модернізації підприємств сфери послуг є критичною. Це включає не тільки фінансову підтримку, але й розробку нормативної бази, яка сприятиме інноваціям і технологічному розвитку. Державна підтримка може включати податкові пільги, субсидії на дослідження та розвиток, а також сприяння у налагодженні партнерств між приватним та державним секторами.

Другий важливий висновок полягає в необхідності розвитку та впровадження цифрових технологій в усіх сферах послуг. Цифрова трансформація може значно підвищити ефективність послуг, зокрема через автоматизацію процесів та використання великих даних для прийняття рішень. Також важливим є зосередження уваги на кібербезпеці,

оскільки цифровізація відкриває нові можливості для кібератак. Третій аспект стосується залучення міжнародного досвіду та інвестицій. Міжнародне співробітництво може надати Україні доступ до передових практик, нових технологій та зовнішніх ринків. Важливо створити умови, які б сприяли іноземним інвестиціям в інноваційні проєкти, включно з гарантіями захисту інвестицій та прозорим регулюванням.

Четверте, освітня політика повинна бути орієнтована на підготовку фахівців, здатних працювати в умовах швидких технологічних змін. Це передбачає акцент на STEM-освіті, навчанні цифрових навичок та підтримці неперервного професійного розвитку. Підвищення кваліфікації та перепідготовка кадрів мають стати одним із пріоритетів урядової політики.

Врешті, перспективи подальших досліджень у цій сфері повинні зосередитись на аналізі довгострокових ефектів інноваційних проєктів та розробці метрик для оцінювання їх впливу на економіку та суспільство. Також важливо вивчати вплив змін у глобальній економіці на інноваційний розвиток в Україні, включно з впливом глобальних технологічних трендів та міжнародних економічних криз.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Підричова І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 2 (81). С. 190–207.
2. Collier P., Hoeffler A. Aid, Policy, and Growth in Post-Conflict Societies. *The World Bank Development Research Group*. 2002. 24 p.
3. Данкевич В.Є. Диверсифікація діяльності високотоварних сільськогосподарських підприємств. *Вісник ЖНАЕУ*. 2010. № 1. Т. 2. С. 147–155.
4. Князевич А.О., Крайчук О.В. Механізми управління інноваційним розвитком : моногр. Рівне : РДГУ, 2011. 133 с.
5. Рогоза М.Є., Вергал К.Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
6. W. Chan Kim, Renee Mauborgne. Value Innovation: The Strategic Logic of High Growth. URL: <http://www.csom.umn.edu/assets/2435.pdf>
7. Пілюшенко В.Л., Аракелова І.О. Стратегія інноваційного управління сферою послуг на основі маркетингового підходу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 4. С. 133–142.
8. Підсумковий документ Міжнародної конференції з питань відновлення України (URC 2022) «Декларація Лугано» Лугано. 4-5 липня 2022 року. URL: <https://ua.urb2022.com/materiali-konferenciyi>
9. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
10. Писаренко Т.В., Куранда Т.К. та ін. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та

отримані результати у 2021 р.: аналітична довідка. Київ : УкрІНТЕІ, 2022. 53 с.

11. Вишлінський Г., Репко М. та ін. Економіка України під час війни: звіт за жовтень 2022. Центр економічної стратегії, German Economic Team, 22 с.

12. Skydan O.V., Dankevych V.Ye., Fedoniuk T.P., Dankevych Ye.M., Yaremova M.I. European green deal: Experience of food safety for Ukraine. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 9(2) 2022, Pages: 63–71.

13. Dankevych A., Dankevych V., Levchenko Y. (2023). EU integration and the business efficiency of the quality control system of dairy products: The dilemma of ukrainian enterprises. *Recent Trends in Business and Entrepreneurial Ventures*. Nova Science Publishers, Inc. P. 61–83.

14. Nimko O., Ohorodnyk V., Dankevych V. & Doronina I. (2024). E-governance and Corruption Perception: Global Insights and Ukraine's Context During War and Displacement. *Pakistan Journal of Criminology*. Vol. 16, No. 03, July-September 2024 (223-244).

15. Тетяна Богдан. Фінансово-економічні наслідки війни. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html

REFERENCES:

1. Pidorycheva I. (2022). Pislivoienne vidnovlennia Yevropy: dosvid ta uroky dlia Ukrainy [Post-war recovery of Europe: experience and lessons for Ukraine.]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*. T. 21, № 2 (81), pp. 190–207. [in Ukrainian]

2. Collier P., Hoeffler A. (2002). Aid, Policy, and Growth in Post-Conflict Societies. The World Bank Development Research Group. 24 p.

3. Dankevych, V.Ye. (2010). Diversification of Activities in High-Commodity Agricultural Enterprises. *Visnyk ZhNAEU*, 1(2), 147–155.

4. Kniazevych A.O., Krajchuk O.V. (2011). Mekhanizmy upravlinnia innovatsijnym rozvytkom [Mechanisms of management of innovative development], RDHU, Rivne, 133 p.

5. Rohoza M.Ye., Verhal K.Yu. (2011). Stratehichnyj innovatsijnij rozvytok pidpriemstv: modeli ta mekhanizmy [Strategic innovative development of enterprises: models and mechanisms], RVV PUET, Poltava, 136 p.

6. W. Chan Kim, Renee Mauborgne. Value Innovation: The Strategic Logic of High Growth. Available at: <http://www.csom.umn.edu/assets/2435.pdf>.

7. Piliushenko V.L., Arakelova I.O. (2013). Stratehiia innovatsiinoho upravlinnia sferoiu posluh na osnovi marketynhovooho pidkhodu [Strategy of innovative management of the sphere of services based on the marketing approach]. *Marketynh i menedzhment innovatsij*, no. 4, pp. 133–142.

8. Pidsumkovyi dokument Mizhnarodnoi konferentsii z pytan vidnovlennia Ukrainy (URC 2022) «Deklaratsiia Luhano» Luhano. 4–5 lypnia 2022 roku. Available at: <https://ua.urc2022.com/materiali-konferencyi> [in Ukrainian]

9. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku, Skhvaleno rozporiadzheniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lypnia 2019. № 526-p. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> [in Ukrainian]

10. Pysarenko T.V., Kuranda T.K. ta in. (2022) Realizatsiia priorytetnykh napriamiv rozvytku nauky i tekhniky ta otrymani rezultaty u 2021 r.: analitychna dovidka. Kyiv: UкрІНТЕІ, 53 p. [in Ukrainian]

11. Vyshlinskiy H., Repko M. et al. (2022) Tsentr ekonomichnoi stratehii. German Economic Team. Ekonomika Ukrainy pid chas viiny: zvit za zhovten 2022. [in Ukrainian]

12. Skydan O.V., Dankevych V.Ye., Fedoniuk T.P., Dankevych Ye.M., Yaremova M.I. (2022) European green deal: Experience of food safety for Ukraine. *International Journal of Advanced and Applied Sciences*, 9(2) Pages: 63-71.

13. Dankevych A., Dankevych V., Levchenko Y. (2023). EU integration and the business efficiency of the quality control system of dairy products: The dilemma of ukrainian enterprises. *Recent Trends in Business and Entrepreneurial Ventures*. Nova Science Publishers, Inc. P. 61–83.

14. Nimko O., Ohorodnyk V., Dankevych V. & Doronina I. (2024). E-governance and Corruption Perception: Global Insights and Ukraine's Context During War and Displacement. *Pakistan Journal of Criminology*. Vol. 16, No. 03, July-September 2024 (223-244).

15. Tatyana Bohdan. Financial and economic consequences of the war. Available at: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html